

Nogle blade af
Grenaa Haandværkerforenings historie
i anledning af jubilæet

Af Carl Svenstrup

GRENAA
1928

Nogle blade af
Grenaa Haandværkerforenings historie
i anledning af jubilæet

Den ældste af det kommende Aars Jubilarer er Grenaa Haandværkerforening, som den 5. Februar 1929 fylder 75 Aar. - Det er ikke Meningen at skrive Foreningens Historie paa de faa Sider, som her er til Raadighed, men derimod at fremdrage enkelte Træk og Begivenheder fra dens Liv, grupperet om en Del af de Mænd, som har betydet mest for den.

Foreningens stiftelse

Den ældste Forhandlingsprotokol oplyser, at i Januar 1854 kom en Del Haandværksmestre sammen i Garver Nørregaards Lokale, der laa, hvor senere Bradsteds Bundtmagerforretning og hvor nu den østre Halvdel af Tømrer Jensens Hus paa Storegade ligger. De enedes om at oprette en Forening til Varetagelse af Haandværkets Interesser og til gensidig Støtte, og valgte en Bestyrelse paa 6 Mænd, der skulde udarbejde Love og sammenkalde en Generalforsamling. Denne fandt Sted sammesteds den 5. Febr. s. A., Lovudkastet vedtoges, og de 6 Mænd blev Foreningens første Bestyrelse.

De er selvfølgelig alle døde nu ligesom overhovedet alle de Mænd, som stiftede Foreningen. Da man i 1904 fejrede 50 Aars Jubilæum, levede endnu 5 af Medlemmerne fra 1854 (Skræddermester A. J. Lyngbye, Væver R. Buch, Snedker Elias Hornsleth, Farver Qvist og Væver - senere Købmand - P. Jensen).

Men naar undtages Lyngbye, var det ikke disse Mænd, der var de ledende inden for Foreningen i dens første Aar. Den første Bestyrelse bestod af Skomager D. R. Ostermann, Skrædder J. H. Jensen, Kobbersmed J. C. Christensen, Karetmager Fr. Nielsen, Snedker S. N. Juul og Væver P. Jensen.

Ostermann var Formand, men afløstes Aaret efter af Kobbersmed

Christensen, en Mand, som i mange Aar havde været en af Byens aller- mest ansete Haandværkere, Byraadsmedlem m.m., men som havde den Skæbne, at hans Haandværk »døde ud«. Han selv maatte sælge sin Ejendom paa Storegade til Væver P. Jensen, der lod den nedrive og paa dens Grund opførte de 2 Bygninger, som senere ejedes af Lerche (nu »Messen«s østlige Del) og Th. Thomsen (nu Stoffregen), og Kobbersmeden blev i sine sidste Aar en arm og fattig Mand og var en af dem, som oftest maatte paakalde Foreningens økonomiske Hjælp, og det skal siges, at han ogsaa der støttedes af et velvilligt Hjerte saaledes at han altid fik den største aarlige Pengehjælp, der uddeltes, ja saaledes, at man endog uopfordret gav ham Hjælp, og at Medlemmerne engang ved Maanedsmødet privat sammenskød en Sum til ham som Tak og Anerkendelse af »hvad han havde virket til Gavn for sine Medborgere«.

Jeg mener at meget tyder paa, at Kobbersmed Christensen har været en af de allervirksomste for Foreningens Stiftelse og at han i det hele endnu paa dette Tidspunkt var Haandværkerens Førstemand i Byen.

Men den der betød mest for Haandværkerforeningen i dens første Periode var Sadelmager M. C. Henrichsen, (1857-1867). Det var ham, som, da Foreningen endnu kun var 2 Aar gammel, og inden han endnu var Formand, kom med Forslag om at bygge et Alderdomshjem som Bolig for ældre trængende Haandværkere eller deres Enker. Og ved stor personlig Offervilje og ved stor Energi fik han Sagen løst, saaledes at Foreningens første Alderdomshjem, den lange, hvidkalkede Bygning nederst paa Lillegade, blev opført i Sommeren 1860.

Det var ogsaa Henrichsen, som fik oprettet Ligbærerforeningen inden for Haandværkerforeningen og blev dens første Formand. Og selvfølgelig var han med i det lille Tremandsudvalg, som, da Kong Fre-

M. C. Henrichsen.

derik den 7de den 12. Juni 1861 gæstede Byen, »i Foreningens Navn skulde ønske Hs. Majestæt med Gemalinde Velkommen i vor Midte«.

Ligeledes var det i Henrichsens Formandstid, at det blev vedtaget - paa Forslag af Farver Graff - at oprette en Søndagsskole, hvor Haandværkslærlinge kunde vedligeholde og uddybe deres Skolekundskaber, og at Haandværkerforeningen støttede den med en vis aarlig Sum (15 Rdl.) til Driften. Det var denne Haandværkersøndagsskole, som blev Forløber for »Tekniske Skole«, der er en af Haandværkerforeningens aller betydeligste og smukkeste Resultater.

Morten Christian Henrichsen havde lært i Randers. Efter i nogle Aar at have rejst i Tyskland »paa Faget« bosatte han sig i Grenaa.

Han købte i 1839 en Ejendom paa Lillegade, en Del Aar senere Naboejendommen dertil og opbyggede det hele fra Grunden saaledes som det nu staar (det er Lillegade Nr. 37, Garver Wilh. Petersens). Han oparbejdede sig i Aarenes Løb en særdeles anselig Forretning. Foruden Sadelmageriet havde Henrichsen Garveri og en betydelig Vognmandsforretning, saaledes at han bl.a. havde Byens Postkørsel til Aarhus.

Henrichsen havde i 1839 ægtet Inger Marie Brøgger, en Plejedatter af Rebslager Kruse, der boede paa Storegade.

Ægteskabet var barnløst, men Henrichsens tog sig af adskillige fjernere Slægtninges Børn og gav dem i deres Hjem en god Barndom og et fremtidigt Tilflugtssted.

Henrichsen var i en Aarrække Medlem af Kommunalbestyrelsen, og det er aabenbart, at hans Død den 31. juli 1867 (ikke 1863, som der staar paa hans Gravsten) følte som en virkelig Sorg for hans Standsfæller. Det var da ej heller underligt, at han førtes til Graven »med alle de Æresbevisninger, som Foreningen raadede over«, som Forhandlingsprotokollen siger.

Foreningens liv i den første snes aar

Foreningens første Lokale var hos Garver Nørregaards. Det blev senere i »gl. Gæstgivergaard«, derpaa hos A. Andersen paa Torvet og atter igen fra 1869 i »gl. Gæstgivergaard«.

Der holdtes fra første Færd et Møde hver Maaned og en Generalforsamling i januar. Ved Maanedsmøderne var Forhandlingsemnerne kun faa. Men det stadig tilbagevendende Spørgsmaal var Udlaan til Medlemmerne. Det var et af Foreningens Formaal, da den stiftedes, og det var i dens første mange Aar et af dens vigtigste Virksomhedsomraader. Man maa erindre, at først et Par Aar efter Haandværkerforeningens Stiftelse fik Byen sin første Spare- og Laanekasse (»Brokmanns Sparekasse«). Og det var ikke saa lige til at faa Laan der, saa Haandværkerne trængte i høj Grad til at have et Sted, hvor de kunde gaa hen og uden alt for mange Omstændigheder faa et lille Laan, enten til Driften eller naar der kneb i Huset. Laanene var ikke store. Det almindelige var 10 Rdl. og det højeste som Regel 25 Rdl. Laanetiden var $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ Aar.

Disse Laanesager og saa Diskussioner om Haandværstandens Interesser, særlig da om Næringsloven, som i 50erne var det brændende Spørgsmaal i alle Bykredse, optog Møderne. Men meget ofte staa der i Forhandlingsprotokollen, at ved Maanedsmødet »fandt intet af Vigtighed at forhandle«. Saa er Aftenen selvfølgelig gaaet i frit Samvær ved en Thevandsknægt og med Samtale om lokale eller politiske Emner.

Ret hurtigt ses Foreningens Medlemmer at have taget Stilling baade til kommunale og politiske Valg.

Derimod varede det længe, inden de selskabelige Underholdninger kom til at spille nogen Rolle i Foreningens Liv.

Man forsøgte sig i 1868 med en Skovtur, der første Aar slog godt

nok an, men adskillige paafølgende Aar maatte opgives af Mangel paa Tilslutning.

Man begyndte med et julebal paa Hotel »Dagmar«, men forkastede Tanken om et Børnebal.

Man vedtog at afholde 2 Assemble'er om Vinteren, men det var ikke hver Gang, at de vandt Tilslutning nok. Ret snart begyndte man at fejre Foreningens Fødselsdag den 5. Februar med en Spisning.

Den første Gang, det skete, det var i 1870, inviterede man 4 af Foreningens uformuende Medlemmer gratis med, bl.a. den højt fortjente Kobbersmed Christensen (»med fri Couvert«, som man udtrykte sig).

Disse forholdsviis faa Selskabeligheder ordnedes ved, at man valgte et Par Medlemmer til at besøge det fornødne og fastsatte et Beløb, som maatte anvendes. Men snart gik Ledelsen derfra over til et fast Forlystelsesudvalg.

Den næste Formand, som fik større Betydning for Foreningen og sad som Formand i en 10-aarig Periode, var Skomagermester Carl Ferdinand Ostermann (1872-82). Han var født i Grenaa 11. Maj 1835, Søn af Foreningens første Formand, og havde, før han tiltraadte Posten, i adskillige Aar været Medlem af Bestyrelsen. Ostermann var gift med Foreningens første Værtinde, Karen Nørregaard. Hun var Datter af Havnefoged Anders Sørensen og Enke efter den tidligere omtalte Garver Nørregaard. Begge var særdeles intelligente Mennesker og havde Kundskaber, der stod betydeligt over det almindelige.

C. F. Ostermann var Medlem af Kommunalbestyrelsen lige som tidligere Kobbersmed Christensen og Sadelmager Henrichsen havde været. Og jeg har hørt gamle Grenaa borgere sige, at man brugte den Vending om C. F. Ostermann, »at han havde lige saa megen Klogskab i sin lille Finger som de øvrige Byraader i hele deres Person«.

C. F. Ostermann.

Jeg anfører det, for at man kan se, hvor stort et Lys hans Samtid saa i ham.

Ostermann var Foreningens Formand fra 1872 til sin Død.

Det var oprindelig Lov, at Bestyrelsen selv valgte sin Formand. Det ændredes ved denne Tid til, at det blev Generalforsamlingen, som valgte Formanden, dog at det skulde være blandt Bestyrelsens Medlemmer.

Ostermann var jo nok den Mand, som kunde værge om Haandværkernes Anseelse.

Da Apoteker Hoffmeyer nogle Aar i Forvejen ved et politisk Møde paa Raadhuset, hvor bl.a. Spørgsmaalet om fri Brændevinshandel paa Landet var paa Tale, havde udtalt, at han maatte fraraade dette, ellers kunde det nemt gaa paa Landet, som det nu gik i Byerne, at naar man søgte en Haandværker i hans Værksted, saa fandt man ham ikke der, men derimod nok paa et Værtshus, saa vedtog Foreningens Bestyrelse en Protest derimod og indrykkede et Gensvar i »Grenaa Avis«. Det er ret sikkert, at dette, der havde baade Næb og Klør, var forfattet af Ostermann, der var Bestyrelsens Sekretær.

I 1874, altsaa i Begyndelsen af Ostermanns Formandstid, vedtoges en betydelig Ændring af Foreningens Love. Et vigtigt Punkt heri var Bestemmelsen om, at fra nu af kunde ogsaa Ikke-Haandværkere blive Medlemmer af Grenaa Haandværkerforening, dog at Bestyrelsen udelukkende skulde bestaa af Haandværkere.

Denne Lovændring fik en meget betydelig Indflydelse paa Foreningens Vækst.

Da den stiftedes, var Medlemstallet 57, og der omkring holdt det sig i de første 20 Aar, i det den lille aarlige Tilvækst ikke mere end lige dækkede Afgangen ved Dødsfald, Bortrejse eller Udmeldelse. Men

med de nye Love kom der en stærk Tilgang af nye Medlemmer. Blandt de første Ikke-Haandværkere, som optoges i 1874, var Foreningens Vært, Gæstgiver Bonke, endvidere Købmand C. J. Momme, der blev Foreningens store Velgører, som ved betydelige Pengegaver satte den i Stand til at understøtte nødlidende Medlemmer, og som for Resten senere blev Foreningens Æresmedlem.

Dernæst Apoteker Hoffmeyer, Købmand Johs. Jørgensen og Købmand Nobel.

Ved Lovændringen bestemtes tillige, at unge Mennesker kunde optages mod halvt Kontingent »som dansende Medlemmer«, altsaa kun med Adgang til Forlystelserne.

Af andre Begivenheder i Ostermanns Formandtid maa nævnes, at man i 1879 solgte Foreningens første Alderdomshjem ved Vesterport, der forbavsende hurtigt var blevet utidssvarende og »uhygiejnisk« og i Stedet for Fribølg uddelte Huslejhjælp til trængende Medlemmer.

Ligesom Sadelmager Henrichsen sad ogsaa Ostermann som Formand til sin Død. Ved hans Begravelse i August 1882 vedtog Foreningen at bekoste Sørgemusikken ligesom ogsaa at betale Salmernes Trykning.

Efterfølgeren blev C. V. Færch (1882-1889). Denne var født i Aalborg 5. Febr. 1836 (han holdt altsaa Fødselsdag sammen med Foreningen). Han lærte hos Bogtrykker Ree, arbejdede senere i København og Randers og kom som Typograf til Bogtrykker Lemmich i Grenaa.

Efter at have været indkaldt i 1864 uden dog at have deltaget i Kriegen kom han tilbage til Lemmich som dennes Kompagnon, men blev senere selv Redaktør og Eneejer af »Grenaa Avis«.

Det siger sig selv, at Færch som Redaktør af en af Byens Blade kunde være Foreningen til god Nytte, til med da hans Blads Partifarve i

Foreningens Bestyrelse i 80erne med Færch som Formand.
I bagerste Række: L. Kaiser, P. Koppel og W. Petersen.
I forreste Række: Carl Seelen, Færch og Guldsmed Møller.

udpræget Grad stemte overens med det aldeles overvejende Antal af Foreningens Medlemmers.

Kort efter at være bleven Formand fik Færch Lejlighed til at gennemføre en ret betydelig Sag. Som før meddelt havde man solgt det gamle Alderdomshjem til Møller Ebbestrup. Beløbet var sat paa Rente. Nu i 1883 erhvervedes en stor Byggegrund nemlig »gl. Gæstgivergaard«s store Have, d.v.s. hele det Vest for Skolestræde liggende Areal. Den ud til Storegade liggende Halvdel frasolgte, og paa den søndre Del opførtes i 1884 der nye Alderdomshjem.

Ogsaa til en Foreningsbygning var der Planer fremme i Mængde. Der var Tale om at bygge ude paa Havnevejen ved Bredstrupvej eller paa Søndermøllevej nær ved Aaen, eller at købe den gamle Borgmestergaard af Herredsfoged Krabbe. Men ingen af Planerne kunde vinde Flertal, og der skulde gaa mange Aar, før Foreningen fik sin egen Bygning.

Ved Nytaarsgeneralforsamlingen i 1889 nægtede Færch tage mod Genvalg, noget han allerede tidligere havde meddelt.

Og som hans Efterfølger valgtes Skomagermester V. Svenstrup

V. Svenstrup.

C. Petersen.

(1889-1900).

Han var Foreningens Formand i 11 Aar, og det faldt i hans Lod at lede Arbejdet paa Opførelsen af en Bygning til »Tekniske Skole«. Fra den ringe Begyndelse i 1880, da Tegning indførtes som Fag i Haandværkerkraftens skolen, der benyttede er Par Lokaler i Kommuneskolen paa samme Vis, som nu Handelsskolen gør, havde Skolen vokset sig stor, og da jo nu desuden Tegnefagene krævede særlige Lokaleforhold, som ikke kunde skaffes i et almindeligt Skolelokale, saa opførtes i Sommeren 1891 den smukke Bygning paa Vestervej, der den gang var omtrent ubebygget.

I daværende Lærer A. Knudsen havde man den Mand, der baade havde Evner og Lyst til at staa i Spidsen for Sagen, og som blev og endnu er Skolens Forstander. Hans Samarbejde med Haandværkerforeningen har altid været det bedste og været til Gavn baade for »Tekniske Skole« og for Foreningen.

Efter at Skomager Svenstrup var bleven valgt til Medlem af Grenaa Byraad, fandt han, at hans offentlige Hverv oversteg, hvad hans Tid kunde tillade ham, og 1900 nægtede han at modtage Genvalg som Formand i Haandværkerforeningen.

Til hans Efterfølger valgtes Sadelmager C. Petersen (1900-1903), som i en lang Aarrække havde været Medlem af Bestyrelsen. I hans ikke særlig lange Formandstid skete det, at Byggeplanen fik en foreløbig Løsning, idet Manufakturhandler Lindberg havde testamenteret Foreningen en Sum Penge, paa Betingelse af, at der opførtes en Foreningsbygning. Man byggede saa Pavillonen i Grenaa Anlæg. Den toges i Brug 1903, og var i Grenaa den første Begyndelse til de mere moderne Sommerforlystelser.

Allerede i 1903 vilde Sadelmager Petersen ikke længere fortsætte,

og Garver Wilh. C. Petersen (1903-04 - Portræt se Gruppe billedet Side 12) valgtes til Formand, men efterfulgtes allerede Aaret efter af Malermester Jens Udsen (1904-1910). I Begyndelsen af hans Formandsperiode faldt Foreningens 50 Aars jubilæum d. 5. Febr. 1904, ved hvilken Lejlighed der holdtes en større Festlighed og hvorved de faa tilbageværende af Foreningens Stiftere (se Side 5) udnævntes til Æresmedlemmer.

I Slutningen af samme Aar indtraf den tekniske Skoles 25 Aars Jubilæum.

I Septbr. 1910 fratraadte Udsen som Formand, og Fabrikant Otto Hassdbalch (1910-13) valgtes. Paa Grund af, at Generalforsamlingen i januar 1913 i et ret ubetydeligt Spørgsmaal (Bortgivelse af en Lejlighed i Alderdomshjemmet) underkendte Bestyrelsens Afgørelse, nedlagde saavel Formanden som hele Bestyrelsen deres Mandater og Snedkermester S. Bilde (1913) valgtes til Formand, en Post, som han har røgtet hidtil med Dygtighed og megen Interesse.

Af de vigtige Begivenheder, som er sket under Bildes Formandskab, kan nævnes, at allerede samme Sommer (21.-22. Juli 1913) afholdt Fællesrepræsentationen for Danmarks Industri og Haandværk Delegeret møde i Grenaa. Det var 2 Dage, som krævede et stort Forarbejde af Bestyrelsen og Festudvalget. Da man jo endnu ikke havde nogen egentlig Foreningsbygning, holdtes Møderne i Kommuneskolens Gymnastiksal.

Arrangementet og hele Mødets Forløb var vellykket og til Ære for Bestyrelsen og Byen.

Den næste større Sag i Bildes Formandstid var, at man, efter i er Par Menneskealdre at have foreslaaet og forkastet en Række Byggeplaner, endelig i 1915 naaede at faa et solidt Flertal samlet for Planen om en

O.Hasselbalch.

J. Udsen.

S. Bilde.

Foreningsbygning i forbindelse med den tidligere opførte Træpavillon i det nye Anlæg. Denne Bygning indviedes ved en vellykket Festlighed d. 15. Juni 1916, og Købmandsgaarden paa Torrvet solgtes paa fordelagtige Vilkaar til den nye Bankbygning. Og for endelig at anføre en Begivenhed fra de allersidste Aar kan nævnes Haandværkerudstillingen i 1924, som i alle Henseender blev en Succes.

Nu ved jubilæumsaaret staar Foreningen med 420 Medlemmer og kan se tilbage paa en stor og betydningsfuld Virksomhed til Gavn og Glæde ikke alene for Haandværkerstanden, men i mange Maader for den ganske By.

Carl Svenstrup født 23. januar 1881 i Grenaa, død 17. februar 1964 i Grenaa, var bibliotekar, som blev modtager af Dannebrogordenen i 1947. Han er bedst kendt for sit mangeårige arbejde med Grenaa byhistorie.

Svenstrup blev født ind i en skomager familie i Østergade i Grenaa. Han gik ud af Grenaa private Realskole som 14-årig for at komme i lære som skomager. Efter læreårene drog han på valsen bl.a. i Tyskland, men vendte hjem for at læse til lærer. I 1906 blev han færdig som lærer fra Blaagaards Semnarium og vendte tilbage til Grenaa som lærer ved sin gamle realskole.

I forbindelse med 1. verdenskrig blev den daværende bibliotekar ved Grenaa Bibliotek indkaldt og Carl Svenstrup overtog arbejdet som bibliotekar. I 1947 blev han Ridder af Dannebrog og stoppede som lærer for udelukkende at hellige sig biblioteket og »Grenaa Bys Historie«, som han var påbegyndt udgivelsen af i 1933. Byhistorien har fyldt meget i Svenstrups liv, den udkom i perioden 1933-1957 og et komplet sæt indeholder 2.793 sider. Efter næsten 25 års arbejde var »Grenaa Bys Historie« færdig.

Grenaa Købstad bestod i 1951 et maleri af Svenstrup, der er ophængt på rådhuset i Grenaa. I november 1954 fratrådte han som bibliotekar og i 1958 blev han æresborger i Grenaa. Svenstrup var gift to gange og overlevede begge hustruer, fik to drenge, var aktiv vinterbader og ivrig amatørfotograf. Han døde den 17. februar 1964 på De gamles Hjem, Lillegade 48 i Grenaa.

Informationen er hentet fra Wikipedia.
Kildehenvisninger foreligger sammesteds.
https://da.wikipedia.org/wiki/Carl_Svenstrup